

ИПА ТВИНИНГ ПРОЕКТ „ПОДДРШКА ЗА ЕФИКАСНА ПРЕВЕНЦИЈА
И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА“

Проектот го финансира Европската Унија, а го спроведуваат Државната комисија за спречување на корупцијата од земјата-домаќин и Сојузната служба за администрација на СР Германија

ПРИРАЧНИК ЗА
РЕВИЗИЈА НА РЕГУЛАРНОСТ
НА ФИНАНСИСКИОТ ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗБОРНАТА КАМПАЊА

Скопје,

Септември 2016

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. За содржината на оваа публикација е единствено одговорен ИПА Твининг проектот „Поддршка за ефикасна превенција и борба против корупцијата“ и не може да се смета дека на каков било начин ги одразува ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	3
1. Поим, цели и фази на ревизијата	8
2. ПЛАНИРАЊЕ НА РЕВИЗИЈАТА	8
2.1. Запознавање на учесникот во изборната кампања	9
2.2. Аналитички постапки во фаза на планирање на ревизијата	11
2.3. Материјалност	12
2.4. Ревизорски ризик	14
2.5. Проценка на ризикот по компонентите	15
2.6. Одредување на опфат и цели на ревизијата	18
2.7. Запознавање со внатрешните контроли на учесникот во изборната кампања предмет на ревизија.....	20
2.8. Ревизорски пристап	26
2.9. План за ревизија	27
2.10. Ревизорска програма.....	28
3. ИЗВРШУВАЊЕ НА РЕВИЗИЈАТА	30
3.1. Усогласување на податоците од деловните книги со финансискиот извештај, изработка на рекласифициран финансиски извештај и водечки табели	30
3.2. Ревизорски доказ.....	30
3.3. Ревизорски постапки	31
3.4. Потврдување/корегирање на ревизорскиот пристап.....	32
3.5. Метода на примерок во ревизијата	32
3.6. Директни (детални) постапки/суштински тестови.....	32
3.7. Аналитички постапки во фаза на извршување	33
3.8. Комуникација во текот на ревизијата	34
3.9. Користење на работата на стручни лица и експерти	35
3.10. Оценка на резултатите од ревизорските активности	35
3.11. Ревизорска документација	36
4. ИЗВЕСТУВАЊЕ	38
4.1. Форма и содржина на ревизорски извештај за изборната кампања	38
4.2. Одобрување и доставување на ревизорскиот извештај	38
5. КОНТРОЛА И ОСИГУРУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТ НА РЕВИЗИИТЕ	39
6. ПРИЛОЗИ	40

ПРЕДГОВОР

Транспарентноста во финансирањето на изборната кампања е од непроценливо значење за демократскиот карактер на секој носител на државна власт избран на слободни и демократски избори.

Финансирањето на изборната кампања е уредено во Изборниот законик со посебен правен режим од причина што по својата природа и функција, изворите и начинот на финансирање на изборната кампања имаат извонредно силно влијание на одржливоста на принципот на еднаквост на учесниците во изборната кампања.

Транспарентното финансирање на изборната кампања подразбира обелоденување на јавно достапни информации за прибирањето и трошењето на средства од страна на политичките партии и нивните коалиции, групите на избирачи односно независните кандидати во изборната кампања во кои се содржани податоци од финансиска природа, вградени во стандардизирана форма, во прецизно утврдени временски интервали достапни на јавноста.

Врз основа на овие информации, надлежните органи можат да одлучуваат по прашања за кои се надлежни во изборниот процес, а граѓаните и пошироката јавност, вклучително и меѓународната заедница, да формираат мислење и критички да го опсервираат прибирањето и трошењето на финансиски средства согласно одредбите од Изборниот законик.

Државниот завод за ревизија е надлежен за следење на финансирањето на изборната кампања преку системот на финансиско известување воспоставен со Изборниот законик и придружните подзаконски акти, а согласно постапка, стандарди и методологија за државна ревизија пропишана со Законот за државна ревизија.

Во рамки на тоа, постои јасна потреба кај секој учесник во изборната кампања како субјект кој посебно се регистрира, прибира средства, дејствува и финансира изборни активности и преку кој се реализира политичкиот процес на избор на носител на власт во земјата, да се изработи и инструмент каков што е Прирачникот за ревизија на регуларност на финансискиот извештај за изборната кампања. Прирачникот е инструмент со кој се дава стручна помош и се овозможува поголемо разбирање на системот на ревизија на финансиските извештаи на учесниците во изборната кампања што е корисно за сите учесници вклучени во процесот.

Државниот завод за ревизија со цел да овозможи постигнување на највисок квалитет во пристапот во изработката на прирачникот, се приклучи кон Твининг инструментот на Европската Унија, заради обединување на ревизорското знаење и практика на државните ревизори со експертскиот (стручниот) тим во постојниот твининг проект IPA Twinning Project "Support to efficient prevention and fight against corruption", Component 7, кој го имплементира Државната комисија за спречување на корупција.

Прирачникот за ревизија на регуларност на финансискиот извештај за изборната кампања е практична алатка за државните ревизори, кој ќе придонесе за одржување на професионализмот на високо ниво при спроведувањето на ревизиите. Истиот е составен од 5 делови, кои го следат текот на процесот на ревизијата на регуларност.

Покрај за државните ревизори, прирачникот е наменет и за поширок спектар на корисници. Имено, користењето на прирачникот ќе им биде од голема корист на политичките партии и другите учесници во изборната кампања, бидејќи детално ќе бидат запознаени со целта на ревизијата, планирањето и извршувањето на ревизијата,

како и известувањето. Покрај тоа, и овој како и прирачникот за ревизија на регуларност на политички партии имаат и едукативна компонента, односно, даваат практични насоки за постапување и користење на унифицирани формати (модел) за известување.

Државниот завод за ревизија, постојано ги следи и применува најдобрите меѓународни практики на спроведување на државната ревизија и примена на меѓународните стандарди на врховните ревизорски институции (ISSAI - International Standards of the Supreme Audit Institutions), усвоени од Меѓународната организација на врховните ревизорски институции (INTOSAI). Во тој контекст со прирачникот се обезбедува негова усогласеност со ревизорската методологија и практика, најдобрите меѓународни и европски практики и искуства како и друга литература од релевантни автори во областа на државната ревизија.

Искрено веруваме дека Прирачникот за ревизија на регуларност на финансискиот извештај за изборна кампања ќе биде прифатен и ќе претставува многу корисна алатка.

ВОВЕД

Изборниот законик на Република Македонија го уредува начинот, условите и постапката за избор на претседател на Република Македонија, за избор на пратеници во Собранието на републиката, за членови на советите на општините и Советот на градот Скопје, за избор на градоначалник на општина и градоначалник на градот Скопје, начинот и постапката на евидентирање на избирачкото право, водење на Избирачкиот список, определување на границите на изборните единици и утврдувањето, менувањето и објавувањето на избирачките места, како и условите за функционирање на избирачките места.

Изборната кампања е дефинирана со одредбите од Изборниот законик и истата е фундаментална за процесот на изборно претставување пред електоратот. Изборната кампања е дефинирана како јавно претставување на потврдените кандидати од надлежните изборни органи и нивните програми, во предизборниот период за одреден вид на избори.

Изборната кампања е процес кој непосредно предизвикува трошење на средства од страна на учесниците во изборната кампања и има несомнено влијание врз формирањето на свеста за избор на определен кандидат кај електоратот. Оттука законитоста на изворите на средствата за финансирање на кампањата и законитоста на начинот на трошење на средствата со кои располагаат учесниците во изборната кампања, се битни како фундаментален предуслов за фер политички натпревар меѓу учесниците во изборната кампања. Влијанието на моќта на финансиите врз профилирањето на политичкото претставување на партиите мора да биде втемелено на принципите на фер конкуренција, изедначени можности за претставување и истиот е еден од фундаменталните предуслови за квалификување на изборниот процес како демократски.

За таа цел помеѓу останатите институции, Државниот завод за ревизија има посебни надлежности и истите ги остварува преку непосредно учество во текот на самото одвивање на изборната кампања во роковите определени од Собранието на Република Македонија односно Државната изборна комисија. Со Изборниот законик на Република Македонија се воспоставува правна рамка со која се уредува посебна надлежност на Државниот завод за ревизија да ги ревидира финансиските извештаи на учесниците во изборната кампања во Република Македонија.

Така, уште пред започнување на изборната кампања, Државниот завод за ревизија врз основа на своите утврдени надлежности, како и актот за соработка за време на избори со Државната изборна комисија и Државната комисија за спречување на корупцијата, како и со непосредна соработка со други органи и институции спрема потребите, Советот за радиодифузија, Централниот регистар на Република Македонија, пристапува кон прибирање податоци и воспоставување евиденции за сите регистрирани учесници во изборната кампања, ги прима ценовниците за платено политичко рекламирање како и извештаите за искористен рекламен простор од печатените медиуми и електронските медиуми (интернет порталите), по завршување на изборната кампања. Податоците од истите се користат во вршењето на ревизијата, за начинот на кој политичките партии односно учесниците во изборната кампања трошат средства.

Понатаму, со почетокот на изборната кампања настанува обврска кај овластените претставници на учесниците во изборната кампања како лица ополномоштени од

регистриран кандидат, политичка партија или коалиција за застапување на нивните интереси пред изборните органи, да бидат во комуникација со Државниот завод за ревизија и носат одговорност за законито финансиско известување на начин, во рокови и во форма пропишани со Изборниот законик и подзаконските акти кои ја уредуваат формата и содржината на финансиските извештаи.

Финансиските извештаи се форма преку која се искажуваат сите трошења за платено политичко рекламирање, преку кои учесниците во изборната кампања слободно ги промовираат своите програми, ставови и кандидати. Во финансиските извештаи се изразени приходите и расходите, резултат на финансирањето на изборната кампања, како и трошењето на средствата односно расходите на целокупното изборно медиумско и друго претставување, промовирање (непосредно или посредно) на ставови, програми, платформи, достигнувања, активности и друго на политички партии, коалиции, групи избирачи и нивни претставници.

Изборниот законик пропишува сет на правни норми со кои го задолжува учесникот во изборната кампања за финансиско известување и истото е нужен предуслов за законито и непречено спроведување на ревизија.

Согласно Изборниот законик учесникот во изборната кампања е должен единаесеттиот ден од денот на изборната кампања да поднесе финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборна кампања од денот на нејзиното отворање до крајот на десеттиот ден од изборната кампања.

Потоа, учесникот во изборната кампања е должен еден ден пред одржувањето на вториот круг на гласање да поднесе финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборната кампања за вториот круг на гласање. Исто така учесникот во изборната кампања е должен еден ден по завршување на изборната кампања да поднесе финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборна кампања за втората половина од изборната кампања.

Горенаведените извештаи се поднесуваат до Државниот завод за ревизија на образец пропишан од министерот за финансии. Истите се внесуваат на начин како што е пропишано со упатството за начинот на пополнување на образецот на извештајот.

Секој од Извештаите се поднесуваат до Државната изборна комисија, Државниот завод за ревизија и до Државната комисија за спречување на корупцијата, кои се должни да ги објават на своите веб страници.

Тргувајќи од одредбите на Изборниот законик учесникот во изборната кампања е должен веднаш, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на затворање на трансакциска сметка за изборна кампања да поднесе вкупен финансиски извештај за изборната кампања на посебно утврден образец. Финансискиот извештај се поднесува до Државната изборна комисија, Државниот завод за ревизија, Државната комисија за спречување на корупцијата и Собранието на Република Македонија, а за локалните избори и до советот на општината и советот на градот Скопје.

Финансискиот извештај Државниот завод за ревизија и Државната комисија за спречување на корупцијата јавно ги објавуваат на своите веб страници.

Државниот завод за ревизија во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на вкупниот финансиски извештај е должен да спроведе ревизија. Ревизијата се спроведува од денот на отворањето на трансакционата сметка за изборната кампања до завршувањето на трансакциите на таа сметка.

Државниот завод за ревизија доколку утврди неправилности во финансискиот извештај на учесникот во изборната кампања, кои се спротивни на одредбите на законската регулатива, поднесува барање за поведување на прекршочна постапка или пријава до надлежниот јавен обвинител во рок од 30 дена од денот на утврдувањето на неправилностите.

Државниот завод за ревизија при спроведување на ревизијата на финансиските извештаи може од учесникот во изборната кампања да побара дополнителни објаснувања и податоци со цел целосно утврдување на евентуални неправилности во истиот.

Државниот завод за ревизија конечните извештаи од ревизијата на финансиските извештаи на учесниците во изборната кампања, ги објавува на својата веб страна.

1. ПОИМ, ЦЕЛИ И ФАЗИ НА РЕВИЗИЈАТА

Тргувајќи од ISSAI 100, точка 18 и ревизијата на субјектот – учесник во изборна кампања треба да го следи пристапот на ревизијата во јавниот сектор односно согласно истиот стандард каде што ревизијата се дефинира како систематски процес на објективно обезбедување на докази за да се утврди дали информациите се во согласност со утврдените критериуми. Ревизија на учесник во изборна кампања во конкретниот случај е од суштинско значење, бидејќи на законодавните и надзорните тела, како и на пошироката јавност, им обезбедува информации и независна и објективна оценка за спроведувањето на изборната кампања за конкретни избори.

Ревизијата на изборната кампања придонесува кон доброто владеење преку ISSAI 100, точка 20 и овозможува:

- обезбедување на корисниците за кои е наменета, со независни, објективни и точни информации, заклучоци или мислења, кои се засновани на доволни и соодветни докази во однос на финансирањето на изборните кампањи;
- промовирање на одговорност и транспарентност, кои поттикнуваат постојано подобрување и континуирана довербата во правилното (соодветното) користење на средства добиени од изворите за финансирање на изборна кампања;
- зголемување на ефикасноста на телата кои во рамките на законите спроведуваат надзор и ревизија на работата на учесниците во изборната кампања;
- создавање на поттик за промени преку обезбедување на знаење, сеопфатни анализи и издржани препораки за подобрување.

Согласно Законот за државната ревизија, Државниот завод за ревизија врши ревизија на регуларност и ревизија на успешност. Во Државниот завод за ревизија вообичаено се врши ревизија на регуларност која опфаќа финансиска ревизија односно ревизија на финансиските извештаи, заедно со ревизија на усогласеност.

Учесниците во изборната кампања се предмет на ревизијата на регуларност.

Ревизијата на регуларност се спроведува во следните три основни фази:

- планирање,
- извршување и
- известување.

Во спроведувањето на ревизијата на регуларност потребно е да се следат фазите на ревизорскиот процес за да се исполнат барањата од ревизорската работа, како што се: прибирање на информации за субјектот предмет на ревизија– учесник во изборна кампања, процена на ризиците и материјалноста, проценување на системот на внатрешни контроли, изготвување на план и програми за ревизија, собирање на ревизорски докази, оценка на резултатите од извршената ревизија, известување и утврдување на ревизорско мислење за финансиските извештаи и работењето и следење на препораките од ревизијата.

2. ПЛАНИРАЊЕ НА РЕВИЗИЈАТА

Ревизорот треба да ја планира ревизијата на начин кој ќе осигура нејзино квалитетно и навремено извршување. Квалитетно испланирана ревизија овозможува ревизорот на економичен, ефикасен и ефективен начин да ги постигне целите на ревизијата (ISSAI 200 т.82).

Планирањето ги обезбедува битните предуслови за извршување на натамошните ревизорски активности. Преку дизајнирањето на ефикасен и економичен ревизорски пристап овозможува давање на конструктивни препораки кои се додадена вредност на севкупниот ревизорски ангажман.

Согласно актот за годишно планирање на ДЗР, ревизијата треба да се изврши во одреден временски период со однапред планираната ревизорска екипа. Обемот на активностите од фазата на планирање зависи од големината и сложеноста на учесникот во изборна кампања, искуството на членовите на тимот и промените на условите во текот на ревизорскиот ангажман.

Активностите и ревизорските постапки поврзани со планирањето во најголем дел треба да бидат завршени пред започнувањето на понатамошните ревизорски постапки. Како резултат на неочекувани настани, промени на условите или ревизорските докази, можна е измена на планираното.

Со планирањето вообичаено, се дефинираат активностите кои треба да се спроведат во текот на фазата извршување на ревизијата. Фазата на планирање како и целокупната ревизија се темелат на изготвување на План за ревизија кој се спроведува во следните чекори:

1. Запознавање на учесникот во изборна кампања;
2. Аналитички постапки во фаза на планирање на ревизијата;
3. Одредување на материјалноста;
4. Проценка на ревизорски ризик;
5. Одредување на опфат и цели на ревизијата;
6. Запознавање со структурата на внатрешната контрола на субјектот на ревизија;
7. Ревизорски пристап;
8. Програми за ревизија.

За планираниот делокруг, временскиот распоред и организационите аспекти на ревизијата, покрај писмената преписка потребно е и да се дискутира со учесникот во изборната кампања. Писмената комуникација во оваа фаза се врши со: Писмо за известување за опфат во Годишна програма (доколку ДЗР има податоци за временскиот период на одржување на изборниот процес и за учесниците на изборната кампања), Писмо за најава за почеток на ревизија и Писмо за потребни документи, за кои се дадени обрасци во прилог на овој Прирачник.

Имајќи во предвид дека коалиција значи здружување на две или повеќе регистрирани политички партии за заедничко настапување за време на одржување на избори, за одредени сегменти од планирањето, покрај со раководството на учесникот во изборна кампања, може ревизорот да комуницира и со лицата со управувачка одговорност на поодделните политички партии (ISSAI 1260, т.18 и 21).

2.1. Запознавање на учесникот во изборната кампања

Успешното планирање и извршување на ревизијата и изразување на мислење подразбира ревизорско знаење за видот и специфичноста на активностите на учесникот во изборната кампања како и неговото опкружување.

Колку е подобро познавањето на учесникот во изборната кампања поголема е можноста за давање на јасни и ефективни препораки за подобрување на целокупниот процес на финансирање на изборната кампања (вклучително и системски слабости до надлежните органи), во функција на законско и легитимно претставување на неговата политичка програма пред електоратот.

Процесот на запознавање на учесникот во изборната кампања - предмет на ревизија е активност за која однапред треба да се дефинираат:

- неопходните информации за учесникот во изборната кампања,
- извори на тие информации,
- методи за нивно прибирање и

- временски распоред односно динамика на активности.

Целта на **запознавање на учесник во изборна кампања** е да се приберат доволно релевантни информации кои ќе му помогнат на ревизорот во донесувањето на одлуки за :

- проценка на значајни ризици за можно погрешно прикажување на податоците од финансискиот извештај за финансирањето на изборната кампања;
- утврдување на материјалноста и
- планирање на ревизорските постапки.

Запознавањето и разбирањето на активностите на учесникот во изборна кампања е постапка на собирање и користење на информации кои се кумулираат и даваат појасна и поцелосна слика за активностите на учесникот во изборна кампања.

За запознавање на учесник во изборна кампања **потребно е да се истражат :**

- надворешните и внатрешните фактори кои влијаат на финансирањето на учесникот;
- раководење и организација на учесникот и
- политики применети при изготвување на финансискиот извештај.

Надворешните фактори се однесуваат на опкружувањето во кое учесникот во изборна кампања функционира - законската рамка за финансирање на изборната кампања согласно Изборниот законик, вклучително видовите на изворите на приходи од кои се финансира изборната кампања, политичката клима, интересот на јавноста за активноста на учесниците како и други фактори кои влијаат на нивното функционирање, а на кои тој нема непосредно влијание.

Внатрешните фактори се однесуваат на организацијата, управувањето, големината на учесникот во изборна кампања, целите, стратегијата на функционирање, начинот на финансирање и слично.

Потребно е запознавање и разбирање и на **политики** кои учесник во изборна кампања ги применува при изготвување на финансискиот извештај, како и проучување на финансиските извештаи кои се извор на информации за настаните и процесите.

Информациите за учесниците можно е да се обезбедат од **различни извори**. Вообичаено тоа се: закони, договори на две или повеќе регистрирани политички партии за заедничко настапување за време на одржување на избори, подзаконски акти како владини уредби, упатства/правилници, внатрешни и надворешни извештаи, интервјуа, извештаи од претходните ревизии на изборен процес и др.

Како дел од запознавањето на учесник во изборна кампања и на неговото опкружување, ревизорот користи и аналитички техники за да ги анализира, споредува и вреднува расположивите релевантни податоци.

Откако ќе ги прибере, сумира и анализира информациите, истите ги систематизира на начин кој ќе обезбеди логичен, јасен и добро структуриран опис на учесник во изборна кампања.

Документирање на фазата на планирање: формирање на тековно досие во кое се содржани: работни белешки и материјали од процесот на запознавање на учесник во изборна кампања. Во документацијата треба да се остави траг и од дополнителната комуникација во конкретниот случај со раководните лица кај учесникот во изборната кампања (ISSAI 1260 т. 16 и 23).

Стектатите сознанија од оваа фаза на ревизијата, се основа за:

- утврдување на материјалноста;
- утврдување на ревизорскиот ризик;
- стекнување доволно познавање на внатрешните контроли и

- дизајнирање на ревизорски пристап.

2.2. Аналитички постапки во фаза на планирање на ревизијата

Аналитички постапки во фаза на планирање на ревизијата (претходни аналитички постапки) се извршуваат со цел за подобро разбирање на работењето на учесник во изборна кампања и одредување на подрачја со можен ризик. Согласно ISSAI 1520 цел на аналитичките постапки е да се одредат подрачја во финансиските извештаи во кои дадените вредности отстапуваат од очекуваните како ревизијата би се насочила на тие подрачја.

Аналитичките постапки се важен дел на ревизорските постапки и опфаќаат анализа на значајни показатели.

Аналитичките постапки во фаза на планирање на ревизијата се применуваат за да може ревизорот

- да го потврди и прошири своето знаење за активностите на учесникот во изборна кампања,
- анализа на очекувани резултати/предвидувања.

Во фаза на планирање на ревизијата најчесто се применуваат анализа на трендови и соодноси.

Анализа на трендови е анализа на движење на промената на некои ставки од финансиските извештаи во споредба со ставките искажани во претходните финансиски извештаи, кои учесникот во изборната кампања има обврска да ги изработи согласно Изборниот законик.

Анализа на соодноси се користи за споредба на соодветни соодноси помеѓу позициите од финансиските извештаи.

Најчести методи на анализа на соодноси се пресметување на базните индекси и анализа на финансиските показатели.

Пресметување на базните индекси може да се примени со ставање во сооднос на позицијата на одделни приходи и расходи со вкупните приходи и расходи.

Анализите на соодносите може да бидат ефективни техники на аналитичките постапки ако ги исполнуваат следните услови:

- за да бидат споредливи, коефициентите треба да се пресметани со користење иста методологија;
- сметководствените податоци од различни трансакции и салда вклучени во показателите и кои треба да бидат споредувани треба да бидат пресметани со користење исти сметководствени политики;
- соодносите помеѓу периодите се очекува да бидат релативно стабилни.

Резултатите до кои ревизорот доаѓа со примената на аналитичките постапки, се насока во понатамошниот тек, на ревизорските постапки. Цел на овие постапки е да се насочи ревизорот на одделени позиции или подрачја со поголем ризик. Спроведувањето на аналитичките постапки е поуспешно ако ревизорот ги познава подрачјата со ризик. За познавањето на подрачјата со ризик важно е искуството и професионалното расудување на ревизорот и познавање на разни методи за проверка.

Аналитичките постапки кои ревизорот ќе ги направи во фаза на планирање, ги евидентира на работни белешки во кои се наведува кои аналитички постапки се спроведени и кои заклучоци се донесени.

2.3. Материјалност

Според дефиницијата за материјалност дадена во Меѓународните ревизорски стандарди (25) на ИФАК, „Информацијата е материјална ако нејзиното изоставање или погрешно прикажување може да влијае врз одлуките на корисниците донесени врз основа на финансиските извештаи“.

Во контекст на ревизија на регуларност, цел на ревизорот е, главно, да го процени нивото на општа грешка, погрешен приказ или на неправилност и ако смета дека е од материјално значење, да го насочи вниманието на корисниците на финансиските извештаи.

Согласно точките од 58-63 од ISSAI 200 и точка 47 ISSAI 400 „При планирање на ревизијата ревизорот треба на соодветен начин да го применува поимот на материјалноста.“

Ревизорот треба да добие уверување дека испитуваните финансиски извештаи не се материјално неточно прикажани.

Спротивно од уверувањето дека финансиските извештаи не се материјално погрешно прикажани е ревизорскиот ризик. Ревизорскиот ризик претставува ризик дека ревизорот ќе дојде до погрешен заклучок во врска со испитуваните финансиски извештаи. Имено, ако ревизорот пропушти да изрази резерва за финансиските извештаи, во суштина прави материјално погрешен приказ на истите.

Целта на ревизијата на финансиските извештаи е да му овозможи на ревизорот да изрази мислење за тоа дали финансиските извештаи се подготвени во согласност со утврдената рамка за финансиско известување, во секој значаен поглед. Проценката за тоа што е значајно е прашање на професионална одлука и мислење.

При планирањето на ревизијата, ревизорот треба да направи проценка за нивото на вкупни грешки или погрешни прикажувања што веројатно би влијаеле врз корисниците на финансиските извештаи. Ревизорот треба да биде сигурен дека преземениот ревизорски ризик не го доведува во прашање квалитетот на ревизијата.

Одлуките кои се однесуваат на прагот на материјалност и на прифатливиот ревизорски ризик ќе имаат влијание врз обемот на работата која е неопходно да се изврши и според тоа, и врз економичноста, ефикасноста и ефективноста во извршувањето на ревизијата.

При дизајнирањето на ревизорскиот план, ревизорот утврдува прифатливо ниво на материјалност за да може квантитативно да ги открие значајните погрешни прикажувања, меѓутоа треба да се земе предвид како износот (квалитетот), така и природата (квалитетот) на погрешните прикажувања.

Ревизорот ја разгледува материјалноста на ниво на финансиски извештаи, групи и позиции. Врз материјалноста може да влијаат одредени фактори како што се законски и регулативни барања и фактори кои се однесуваат на поединечни салда на сметки во финансиските извештаи. Овој процес може да резултира во различни нивоа на материјалност, зависно од тоа кој аспект на финансиските извештаи се разгледува.

Одредување на материјалноста

Во фаза на планирање на ревизијата потребно е да се одреди што е значајна материјална грешка и да се пресмета прагот на материјалноста, односно да се проценат вкупните грешки кои можат да се толерираат. Понатаму, ревизорот треба да биде сигурен дека преземениот ревизорски ризик не го доведува во прашање квалитетот на ревизијата.

Ревизорот треба да води сметка за материјалноста во сите фази на вршење на ревизијата. Сепак, може да се издвојат следните фази во кои материјалноста е повеќе нагласена:

- почетно одредување на материјалноста во фаза на планирање на ревизијата;
- во текот на вршење на ревизијата треба да се провери и доколку е потребно да се измени почетното проценување на материјалноста и
- кога се оценуваат доказите добиени од ревизорските постапки и кога се изразува мислење за финансиските извештаи.

Во фазата на планирање материјалноста помага при одредување на видот и обемот на ревизорските постапки и големината на примерокот.

Материјалноста се одредува на финансиските извештаи во целина, но може да се одреди и на ниво на групи и позиции (МСР 320 т.10 и ISSAI 1320).

Материјалноста е потребно да се разгледува и од:

- квантитативен аспект (материјалност според вредност) и
- квалитативен аспект (материјалност според природата или содржината).

Квантитативниот аспект се однесува на количината или износот, а квалитативниот на видот на погрешни прикажувања. Во расудување на влијанието на квалитативни чинители на конечен износ на планираната материјалност не се применува пресметка, туку за тоа расудува ревизорот. Тоа вклучува стручна ревизорска проценка при што се води сметка за субјектот предмет на ревизија и околностите на неговото работење и интересот за субјектот од Собранието на РМ, други органи, други субјекти и јавноста.

Во фаза на планирањето првенствено се одредува материјалноста спрема вредноста.

Материјалност според вредноста

Почетна проценка на материјалноста е најголема вредност на грешката која може да се прифати во финансиските извештаи како целина, односно најголем износ до кој ревизорот проценил дека финансиските извештаи можат да бидат погрешни, а сеуште да не влијаат на одлуките на корисниците на финансиските извештаи.

Вообичаени основици за пресметување на материјалноста кај сметките за изборна кампања се: вкупни приходи или вкупни расходи. За основица треба да се избере големина која е значајна.

Согласно Упатството за утврдување на материјалност во Државниот завод за ревизија, за изразување на мислењето се поставува праг на материјалност на ниво на финансиски извештаи од 4%. Прагот на материјалноста на планирањето е утврден на 75 % од материјалноста на финансиските извештаи .

Согласно наведеното упатство, прагот на материјалност во фазата на планирање се поставува на ниво на двоцифрени групи на сметки во финансискиот извештај за приходите и расходите и се утврдува во следните граници:

- 3% на големи вредности,
- 6% на средни вредности и
- 10% на мали вредности.

Во зависност од извршената пресметка на материјалност конечна одлука за материјалноста на ниво на одредена група на сметки претставува најмалата вредност. Кога е одредена основицата и стапката на материјалноста, се пресметува вредносен износ на материјалноста, а добиениот број вообичаено се заокружува во илјади, милиони или некој друг соодветен број:

Материјалност = основица x стапка на материјалност

На почетокот на ревизијата материјалноста се одредува спрема вредноста, но е битно да се знае дека тоа е само почеток и дека материјалноста може да биде изменета поради нови сознанија во текот на ревизијата. Од работната документација треба јасно

да се види нивото на кое ревизорот ја поставил материјалноста, што е основицата и која стапка на материјалноста ја применил.

Материјалност според природата и содржината

Материјалноста според природата се однесува на особината на податоците, ставката или состојбата на сметките.

При одредување на материјалноста според природата ревизорите повеќе ги интересира работењето на учесник во изборна кампања и поедини ставки, отколку финансиските извештаи како целина. Се работи за квалитативни чинители кои се посебно битни во проценка на материјалноста. Материјалноста према природата најчесто се однесува на примена на законите. Незаконски или погрешни плаќања се значајни не само заради апсолутниот или релативниот износ, туку и заради последиците кои можат да ги предизвикаат.

За материјалност според содржина се работи кога грешката или неправилноста немораат да бидат значајни спрема вредноста или природата, но можат да бидат значајни поради околностите или контекстот во кој се јавуваат.

2.4. Ревизорски ризик

Концептите на материјалност и ревизорски ризик при вршењето ревизија, се тесно поврзани и неразделни. Материјалноста е **мерка на големина (вредност)**, додека ризикот е **мерка на неизвесност** што ја прифатил ревизорот при извршување на ревизорската работа.

Ревизии со целосен опфат, и да се можни, не се финансиски оправдани, поради што ревизорот мора да прифати некое ниво на ризик дека со ревизорските постапки ќе останат неоткриени грешки и неправилности во финансиските извештаи на учесниците на изборната кампања.

Активностите и одговорностите на ревизорот во идентификувањето и проценката на ризиците од материјално погрешни прикажувања, се содржани во MPC 315 и ISSAI 1315.

Ревизорот одредени информации за ризикот може да ги обезбеди уште на почеток на ревизијата од самиот учесник во изборна кампања во фазата на запознавањето со неговите активности.

Вкупниот ревизорскиот ризик ги содржи: **инхерентниот, контролниот и ризикот на неоткривање/детекција.**

Веројатноста дека може да се појават неправилности односно значајни погрешни прикажувања на почетокот односно пред да се разгледа ефективност на внатрешните контроли се нарекува **инхерентен /неизбежен ризик** додека недостатоците на воспоставените внатрешни контроли претставуваат **контролен ризик**. И двата вида ризик се независни од ревизорскиот ангажман. Од ревизорската проценка за изложеност на овие два ризика во голема мерка зависи прифатливото ниво на вкупниот ризик.

За разлика од нив, ризикот дека со ревизорските постапки нема да се откријат грешки во салдата или трансакциите (**ризик на не откривање /детекција**) зависи од ревизорската активност. Ревизорот е одговорен за изборот на вистинските постапки кои му овозможуваат контрола и управување со ризикот од не откривање.

Поврзувајќи ги компонентите на ревизорскиот ризик, ревизорот може секоја компонента да ја изрази квантитативно (како процент) и описно/квалитативно како низок (**Н**), среден (**С**) или висок (**В**) ризик.

Ниво на вкупен ревизорски ризик

Утврдувањето на **нивото на вкупен ревизорски ризик** е прашање на политиката на ревизорската институција. ДЗР со посебен акт одредува прифатливо ниво на ревизорски ризик/вкупното ниво на уверување дека финансиските извештаи не содржат значајни грешки. Најчесто ниво на ревизорско уверување, кое главно одговара за поголем дел од субјекти што се предмет на ревизија е 95%.

На потреба од повисоко ниво на вкупен ревизорски ризик упатува:

- голем број надворешни корисници, кои во голема мерка се потпираат на финансиските извештаи;
- информации кои се толку подложни на значајно погрешни прикази и /или добиваат **толку голем публицитет**, што ревизорот сака да користи многу високо ниво на целосно ревизорско уверување, како еден од начините да се ограничи професионалното изложување на ризик.

Потребно е исто така да се земе предвид и измамата и нејзиниот ефект врз проценката на ризикот. Земањето предвид на ризикот од измама, е кумулативен процес што трае цело време на ревизијата. Дали причината за неправилноста е намерна или ненамерна е примарен фактор, кој ја разликува измамата од грешката.

2.5. Проценка на ризикот по компонентите

Инхерентен ризик (ИР)

Инхерентниот ризик е подложност/осетливост на сметките/трансакциите /финансиските извештаи на материјални погрешни прикажувања. Неизбежно се појавува кај сите учесници во изборна кампања (во помал или поголем обем) како резултат на надворешни фактори на кои истите неможат да влијаат. Проценката на инхерентниот ризик има за цел да се добие разумно уверување дека неконтролираниот ризик нема да резултира во значајни грешки.

Ревизорот го користи знаењето добиено од учесник во изборна кампања, неговата активност и неговите сметководствени системи за да ги идентификува специфичните фактори на ризик. За да се одреди инхерентниот ризик, ревизорот мора да изврши проценка на:

- опкружувањето и на
- карактеристиките на ставките кои се ревидираат.

Ревизорот треба да направи анализа на **рамката во која функционираат сметките за изборна кампања**: законите особено од аспект на нивната сложеност/недоследност; сложеност на сметководствените начела; искуство и стручност на персоналот. Начинот на носење на одлуки, стилот на водење на работењето се фактори кои влијаат на финансиските извештаи, а со тоа и на проценката на инхерентниот ризик на ова ниво.

Природата на ставката која е предмет на испитување, како и степенот до кој истата е подложна на грешки го одредува инхерентниот ризик на ова ниво. Така, готовината е поподложна на грешки и проневери .

Ревизорот треба да е во состојба да ги поврзе ризиците идентификувани на ниво на сметка за изборни активности со посебните. Така на пример кога учесниците во изборната кампања се под притисок да исполнат одредена цел, можно е да има посебни фактори на ризик во тие сметководствени области/ставки, кои се значајни за целта и кои може да се подложни на манипулација. Уште повеќе, постои ризик учесниците во изборната кампања (намерно или ненамерно) да даваат одредени

погрешни изјави или извештаи кои, поединечно или заедно, може да водат кон погрешни финансиски извештаи.

За да се процени инхерентниот ризик, ревизорот користи професионално расудување при проценката на повеќе фактори.

Дел од нив се на ниво на:

- финансиски извештаи (природата на активностите на учесниците во изборната кампања; сложеност на сметководствениот систем; искуството, знаењето, репутација на лицата-учесници во изборната кампања односно подложност на истото на притисоци), групи трансакции (сметки кои се подложни на погрешни прикажувања; невообичаени /комплексни/сложени трансакции особено на крајот на известувачкиот период; ликвидноста на средствата како можност за присвојување и друго).

Битно е да се процени и

- **влијанието на информацискиот систем врз инхерентниот ризик.** Користењето на информациски систем со себе носи извесни ризици (грешки при програмирањето; неовластен пристап; отсуство на траги од трансакциите; можноста за навремено забележување на пропусти).

За да утврди дали збирниот ефект на овие фактори ја воспоставува, јакне или ја олеснува ефективноста на функционирањето на учесниците во изборната кампања, ревизорот треба да добие значајно познавање на контролното опкружување.

За да го процени и да го документира правилно инхерентниот ризик, ревизорот треба да пополни обрасци за проценка на инхерентниот ризик на ниво на финансиски извештај и на ниво на групи од финансискиот извештај, дадени во прилог на овој прирачник.

Во зависност од применетиот модел, инхерентниот ризик може да се изрази **квантитативно** (односно во проценти) или **описно/квалитативно** (висок, среден или низок).

Контролен ризик (КР)

Ризикот дека откако ќе се појават грешки, истите нема да бидат откриени и поправени од системот на внатрешните контроли се нарекува контролен ризик.

Тој претставува проценка за тоа дали внатрешната контрола на учесник во изборна кампања е ефикасна за да ги спречи погрешните прикажувања и намера да се потпреме на истите.

Целта на внатрешната контрола е да ги спречи, открие и коригира значајните грешки. Имајќи го предвид фактот дека внатрешната контрола претставува одговор на утврдените ризици, на истата треба да се гледа како на можност за намалување, но никогаш како на нивно целосно елиминирање.

Кога контролите се добри и функционираат, ревизорите се поподготвени да се потпрат на нив. Спротивно, кога се лоши и не функционираат, ревизорот не може да има доверба во нив.

Доколку ревизорот реши да не се потпира на внатрешниот контролен систем во тој случај тестовите на контрола не се потребни, со тоа што контролниот ризик ќе биде проценет на високо ниво.

Контролниот ризик во фазата на планирање претставува проценка на ревизорот која вклучува:

- проценка на **контролното опкружување;**

- проценка на контролните постапки.

Контролно опкружување – кај учесникот во изборната кампања од клучно значење се лицата кои се ангажирани со нивните индивидуални атрибути како што се личниот и професионалниот интегритет, етичките вредности и компетентноста. Во однос на организацијата на изборната кампања, од аспект на поделба на надлежностите, овластувања, отчет и известување, значајни се следните аспекти:

- Ограничување на лицата кои имаат пристап до сметководствената функција, средствата или записите во системот,
- Одржувањето на поделба на надлежности, така што ниту еден поединец нема целосна контрола врз финансиските трансакции и
- Обезбедување на соодветни инструкции и насоки за постапување.

Кај учесниците во изборните кампањи, реално е да се очекува дека не се донесени пишани процедури и кодекси за однесување, при што ваквата состојба не треба да влијае при оценката на контролниот ризик ако ревизорот се увери дека културата на однесувањето кај учесникот во изборната кампања е таква да се нагласува важноста на чесност, интегритет и етика, без оглед на тоа дали таквиот став е соопштен јавно, усно или со пример и однесување. Ако ревизорот не е задоволен од вкупното контролно опкружување, мала е веројатноста дека контролните постапки во пракса ќе бидат ефективни.

Во основа внатрешните контроли на финансирањето на изборната кампања се однесуваат на постапувањето на учесниците при прибирањето на средствата за нејзино финансирање и нивното користење.

Откако ќе се процени контролното опкружување и се идентификувани клучните контроли во секоја област, ревизорот ќе реши дали да се потпре или не на контролите.

За утврдување на контролниот ризик на ниво на финансиски извештај и на ниво на групи треба да се пополнат обрасци за проценка на контролен ризик на ниво на финансиски извештај и групи на сметки од финансискиот извештај, дадени во прилог на овој прирачник.

Ризик на детекција (РД)

Ризикот, дека неправилност или погрешен приказ кој не бил коригиран со внатрешните контроли на учесник во изборна кампања, нема да биде откриен со постапките на ревизијата се нарекува **ризик на неоткривање/детекција (РД)**. Врз основа на проценката на инхерентниот и контролниот ризик, ревизорот конципира соодветни директни постапки за да го намали ризикот од неоткривање на ниво кое, според просудувањето на ревизорот, ќе резултира во соодветно ниско ниво на вкупен ревизорски ризик.

Во фазата на планирање на ревизијата, ниво на ризик на детекција се утврдува за финансиски извештај во целина и на ниво на групи на сметки.

Ризикот на детекција може да се пресмета користејќи **модел на вкупен ревизорски ризик** односно откако ќе се проценат инхерентниот и контролниот ризик.

Го изразува обемот на ревизорски докази кои треба да бидат собрани со постапките на детални тестирања за да го добиеме планираното уверување. Политиката на ДЗР е ревизорскиот ризик да изнесува 5% за да се обезбеди 95% сигурност дека вкупните грешки и неправилности се помали од нивото на материјалноста.

Со расудување за бројот на детални тестирања кои треба да се извршат, ревизорот тежнее да го намали ризикот од неоткривање на ниво кое го доведува општиот ревизорски ризик во рамките на утврдениот минимум.

Имајќи го предвид фактот дека проценката на ризикот се прави во фазата на планирање, потребно е во текот на ревизијата истата да се провери. Доколку се добијат нови информации кои отстапуваат од првичните врз основа на кои ревизорот на почетокот ја засновал својата оценка, истата треба да се ревидира и соодветно да се модифицираат планираните ревизорски постапки.

2.6. Одредување на опфат и цели на ревизијата

Ревизорските цели и опфатот на ревизијата меѓусебно се поврзани и истите треба заедно да бидат разгледувани. Поставените цели на ревизијата ги одредуваат: опфатот на ревизијата, пристапот, спроведувањето на ревизијата, временската рамка и извештаите.

Ревизорскиот опфат дава рамка во која ревизорот треба да ја спроведе ревизијата. Одредувањето на ревизорските цели и опфатот е еден од најзначајните чекори во фазата на планирање на ревизијата.

Откако ревизорот ќе ги прибави потребните информациите за работењето на политичката партија, коалицијата или на носителот на независна листа од група избирачи, кои ја организираат изборната кампања, ќе го утврди нивото на материјалност и ќе направи проценка на ризикот, ќе ги утврди и целта и опфатот на ревизијата.

При определувањето на опфатот и целите на ревизијата на регуларност на изборната кампања, ревизорот треба да одговори на прашањето: Што планираме да постигнеме со ревизијата и која работа треба да ја заврши ревизорот, за да ја постигне целта.

При ревизијата на финансиските извештаи за изборната кампања, ревизорските активности треба да се во рамките на мандатот на ДЗР, кој на ревизорот му дава законско овластување да ја врши ревизијата.

Главна цел кај ревизијата на регуларност на изборната кампања е испитување на финансиските извештаи во врска со давање на точна, уредна и комплетна слика за финансирањето и за информациите кои ги содржат и изразување на независно мислење за финансиските извештаи и оценување на усогласеноста на финансирањето со законите, подзаконските и интерните акти.

Целта е да му овозможи на ревизорот да добие разумно уверување за тоа дали:

- финансиските извештаи се ослободени од материјално погрешни прикажувања без разлика дали се резултат на измами или грешки и дали се изготвени, во сите материјални аспекти, во согласност со применливата рамка за финансиско известување (ISAAI 200 т.16 и 17) и
- активностите, финансиските трансакции и информациите рефлектирани во финансиските извештаи се, во сите материјални аспекти, во согласност со релевантната законска регулатива, упатства и воспоставени политики (ISSAI 400 т.12 и 13).

Целите на ревизијата на изборната кампања го одредуваат обемот на ревизијата, т.е. бројот на ревизорски области кои треба да ги тестира ревизорот и длабочината на секое тестирање на овие области.

Дефинираните цели на ревизијата на изборната кампања го утврдуваат видот и количината на доказите што треба да се обезбедат, кои треба да бидат достатни и соодветни, за да се формира мислење за финансискиот извештај.

Покрај основната цел на ревизијата постојат и специфични цели во однос на тврдењата во финансиските извештаи. Помеѓу специфичните цели ги издвојуваме:

- **законитост и правилност:** трансакциите биле извршени во согласност со законската регулатива во рамките на средствата и изворите од кои се финансира изборната кампања;
- **сеопфатност/целосност:** сите трансакции кои се однесуваат на изборната кампања биле евидентирани во сметководствените евиденции, во согласност со законските прописи;
- **вистинитост и објективност на деловните промени:** прокнижените деловни промени во финансиските извештаи се извршени ефективно, релевантни се за учесникот во изборната кампања и се однесуваат за периодот од отварање до затварање на трансакциската сметка, која е предмет на ревизија;
- **процена:** сите трансакции биле правилно проценети и евидентирани во согласност со законската регулатива и
- **поднесување и известување:** трансакциите односно приходите и расходите биле класификувани и објаснети во согласност со рамката за известување односно образецот за финансиски извештај, со спецификација на трошоците за приходите и расходите на жиро сметката за изборната кампања, пропишан од министерот за финансии.

Наведените прашања се вклучени во тврдењето на овластеното лице од политичката партија, коалицијата или од групата избирачи кои ја организираат изборната кампања, кое е одговорно за законитоста на спроведувањето на изборната кампања која е предмет на ревизија, и за ревизорите тие претставуваат основа за одредување на ревизорските цели и подрачјето кое се покрива.

Тврдењата во финансиските извештаи се тврдења од овластеното лице од политичката партија, коалицијата или од групата избирачи кои ја организираат изборната кампања која е предмет на ревизија, дадени експлицитно или на друг начин и се опфатени во финансиските извештаи (MCP 315 A 109-113 и ISSAI 1315). Со потпишување на финансиските извештаи, овластеното лице презема одговорност на себе за информациите содржани во финансиските извештаи.

При вршењето на ревизијата на изборната кампања, ревизорите вршат проверка дали информациите содржани во финансиските извештаи одговараат/ кореспондираат со тврдењата на овластеното лице.

Целите на ревизијата се состојат во проверка на тврдењата на овластеното лице од политичката партија, коалицијата или од групата избирачи кои ја организираат изборната кампања, за финансиските извештаи. Тие може да бидат категоризирани на следниот начин:

Ревизорски цели поврзани со трансакциите

Одговорноста на ревизорот е да утврди дали тврдењата на овластеното лице се оправдани.

Постојат шест ревизорски цели поврзани со трансакциите и тоа:

Комплетност - сите трансакции кои се однесуваат на изборната кампања, како и сите приходи и расходи, биле евидентирани во сметководствените евиденции, во согласност со законските прописи;

Случување – прокнижените трансакции во финансиските /сметководствени евиденции се случиле, се однесуваат на учесниците во изборната кампања и биле прокнижени со нивното настанување;

Точност – евидентираниите трансакции се искажани во точни износи. На пример „Сите приходи кои се остварени од донации се на учесникот, предмет на ревизија и се евидентирани во точни износи на сметките“.

Класификација – трансакциите вклучени во евиденцијата се правилно класифицирани, согласно Упатството за начинот на пополнување на образецот на извештајот. На пример “Сите приходи се правилно книжени и правилно опишани”.

Време – трансакциите се евидентирани на точни датуми, односно кога се случиле.

Книжење и сумирање – точност на трансферот на информациите од евидентираниите трансакции до аналитичките картици и сумирање во главната книга.

Ревизорски цели поврзани со салдата

Ревизорските цели кои се однесуваат на **остварениот нето вишок на приходи или на непокриените расходи** исто така го следат тврдењето на одговорното лице на политичката партија, коалицијата или на групата избирачи кои ја организираат изборната кампања и се слични на ревизорските цели поврзани со трансакциите. Тие обезбедуваат рамка, за да му помогнат на ревизорот да акумулира доволно соодветни ревизорски докази.

Постојат шест ревизорски цели поврзани со остварениот нето вишок на приходи или непокриените расходи и тоа:

Сеопфатност – се опфатени, се однесуваат на периодот на изборната кампања согласно законската регулатива, евидентирани се во сметководствените евиденции во соодветниот период и правилно се искажани во финансискиот извештај;

Постоење - постојат на определен датум и правилно се искажани во финансискиот извештај;

Вреднување- се проценети согласно со сметководствените правила содржани во важечките прописи;

Точност и навременост – се евидентирани во сметководствените евиденции во точен износ и на точен датум /навремено;

Права и обврски– правилно се искажани во сметководствените евиденции и припаѓаат на политичката партија, коалицијата или на групата избирачи кои ја организираат изборната кампања и

Презентација и обелоденување информации – Остварен нето вишок на приходи или непокриени расходи се обелоденети согласно со пропишаната рамка за финансиско известување.

2.7. Запознавање со внатрешните контроли на учесникот во изборната кампања предмет на ревизија

Согласно Изборниот законик, учесниците во изборната кампања се должни да поднесуваат финансиски извештаи за сметката на изборната кампања. Воспоставените внатрешни контроли кај учесниците во изборната кампања може да придонесат за точни, целосни и веродостојни финансиски извештаи. Иако ниту со регулативата од областа на сметководството и јавната внатрешна финансиска контрола, не се пропишани посебни одредби во однос на обврската за воспоставување на внатрешни контроли, од учесниците во изборната кампања се очекува нивно воспоставување и ефикасно спроведување во насока на обезбедување на почитување на законските барања, особено во однос на финансирањето и обврската за доставување на финансиски извештаи, притоа имајќи ја во предвид обврската од Изборниот законик, согласно која учесникот во изборната кампања е одговорен за законитоста на спроведувањето на изборната кампања. Спротивно на тоа, недостатокот на внатрешни контроли и надзор може да создаде средина што придонесува за проневера на

финансиски средства во изборната кампања, недостаток на грижа за точноста на сметководствената евиденција и погрешно известување до релевантните институции и јавноста. Оттаму, ефикасни внатрешни контроли обезбедуваат остварување на целите, заштита на средствата и поднесување на точни, целосни и навремени финансиски извештаи на изборната кампања.

Во основа внатрешните контроли на финансирањето на изборната кампања се однесуваат на постапувањето на учесниците во изборната кампања во прибирање на средствата за нејзино финансирање и нивното користење. Средствата за финансирање на изборната кампања најчесто се остваруваат од:

- **донации** од физички и правни лица,
- **надомест на трошоците за избори** кои се исплаќаат од Буџетот на Република Макеонија и
- **членарини** на политичките партии.

Секој од овие три начини на финансирање вообичаено е со различен обем и бара различен пристап во нивното прибирање, внатрешните контроли и барањата за известување. На пример, донациите бараат соодветни капацитети за нивно привлекување, додека членарините се поврзани со широко изворно партиско членство, а за надоместоците на трошоците за избори не е потребен посебен пристап на прибирање, со оглед на тоа што се исплатуваат од Буџетот на Република Македонија според услови уредени во Изборниот законик.

Исто така, потребни се различни пристапи на воспоставување на внатрешните контроли во однос на погоренаведените три начини на финансирање на изборната кампања.

Финансирањето на **трошоците за избори од Буџетот на Република Макеонија** се контролирани од Министерството за правда, како и Трезорот на Република Македонија, со оглед на тоа дека се исплаќаат од Буџетот на Република Македонија. Во однос на членарините потребно е да се воспостават внатрешни контроли кои ќе осигурат дека средствата кои биле наменети за редовно финансирање на партиските активности, нема да бидат употребени за погрешни цели во изборната кампања. Сепак, значаен предизвик за внатрешните контроли претставуваат донациите особено оние со среден и висок износ. Освен ризикот за кражба, учесниците во изборната кампања може да бидат доведени во искушение да ги користат средствата од донации надвор од сметката на изборната кампања или да ги прикријат недозволените донации.

Начинот на кој учесниците во изборната кампања се справуваат со нивните финансии зависи од нивните капацитети и политички интегритет. Многу често, учесниците во изборната кампања се соочуваат со сериозни предизвици за воспоставување на транспарентна и ефикасна контролна рамка, поради недоволен капацитет за финансиско управување и контрола. Учесниците во изборната кампања може да не располагаат со доволно средства и стручен персонал, а капацитетите кои се ангажирани се често на доброволна основа и политички мотивирани. Како ограничувачки фактор за градење на капацитети за финансиско управување и контрола во изборната кампања претставува нејзиниот времен карактер, односно средствата за финансирање на изборната кампања се остваруваат и користат до нејзиното завршување и исполнување на обврската за известување.

Врз основа на претходно кажаното, може да се заклучи дека воведувањето на построги регулативи во однос на политичките партии и изборите често не е доволно, со оглед на тоа дека за нивното спроведување потребна е поддршката на политичките партии и учесниците во изборната кампања. Оттука, неопходно е воспоставување на ефикасни

структури за финансиско управување и контрола на политичките партии и изборните кампањи, преку зајакнување на нивните капацитети и политички интегритет.

И во однос на дефинирањето на внатрешните контроли во финансирањето на изборните кампањи се применува општата дефиниција согласно која внатрешните контроли се методи и постапки кои ги усвоило раководството (ISSAI 200 т. 90 и 91 и ISSAI 400 т.53), како би се оствариле целите на изборната кампања, и тоа:

- усогласеност со законите и прописите;
- промовирање на правилно, економично, ефикасно и ефективно работење;
- заштита на имотот од кражби, расипување и лошо управување;
- објавување на веродостојни финансиски и управувачки информации кои овозможуваат објективно, фер и навремено известување и
- одговорност за направените активности.

Без оглед како е осмислен и како функционира, системот на внатрешните контроли не може да обезбеди апсолутна сигурност во однос на постигнување на целите на изборната кампања, туку разумно ниво на сигурност.

Постоење на ефикасен систем на внатрешна контрола го намалува ризикот од грешки и неправилности. Задача на ревизорот е да се утврди веродостојноста на системите на внатрешни контроли.

При оценување на внатрешните контроли кај учесникот во изборната кампања, ревизорот треба да утврди како контролите функционираат. При тоа, ревизорот треба да ги користи чекорите за оценување на внатрешните контроли, кои се идентични како и кај други субјекти предмет на ревизија.

Затоа, потребно е прво да се идентификуваат ризиците кои влијаат на остварувањето на целите на изборната кампања, од кои ефикасниот систем на контроли треба да обезбеди заштита. Следниот чекор е утврдување на постојните контроли за спречување на постојните ризици, пример, испитување дали постојат пишани процедури и упатства за контролните постапки, по пат на интервјуа на одговорните лица и друго. Третиот чекор е да се документираат резултатите од овие испитувања со изработка на дијаграми, описи и слично. Потоа следи контрола и инспекција на системот со вршење на тестови на усогласеност на мал број на трансакции. Конечно се оценува и се вреднува ефикасноста на постојните контроли во однос на идентификуваните ризици.

Сигурноста на системот на внатрешните контроли е обратно пропорционална од обемот и видот на ревизорските постапки. Тоа значи дека ревизорот во случај на подобро оценет систем на внатрешни контроли, во голема мера може да се потпре на внатрешните контроли, а со тоа и да го намали обемот на ревизорските постапки кои што се користат. Обратно, кога системот на внатрешните контроли не задоволува, во тој случај, ревизорот во својата работа ќе примени повеќе директни тестирања и го зголемува примерокот со цел да добие разумно мислење за ревидираниот субјект.

Во фазата на планирање, по запознавање со субјектот – учесник во изборна кампања и проценката на инхерентниот ризик, оценување на материјалноста, ревизорот го проценува контролниот ризик. Појдовна основа претставува прегледување на документацијата прибрана во текот на запознавањето и разбирањето на системот на внатрешните контроли.

Системот на внатрешните контроли кај учесникот во изборната кампања може да се препознае преку петте поврзани компоненти и тоа:

- контролно опкружување,
- управување со ризикот,
- контролни активности,
- информации и комуникации и

- мониторинг.

Контролно опкружување – кај учесникот во изборната кампања од клучно значење се лицата кои се ангажирани со нивните индивидуални атрибути како што се личниот и професионалниот интегритет, етичките вредности и компетентноста. Во однос на организацијата на изборната кампања, од аспект на поделба на надлежностите, овластувања, отчет и известување, значајни се следните аспекти: 1) Ограничување на лицата кои имаат пристап до сметководствената функција, средствата или записите во системот 2) Одржувањето на поделба на надлежности, така што ниту еден поединец нема целосна контрола врз финансиските трансакции и 3) Обезбедување на соодветни инструкции и насоки на кадарот.

Кај учесниците во изборните кампањи, реално е да се очекува дека не се донесени пишани процедури и кодекси за однесување, при што тоа не треба да влијае при оценката на контролниот ризик ако ревизорот се увери дека културата на однесувањето кај учесникот во изборната кампања е таква да се нагласува важноста на чесност, интегритет и етика без оглед на тоа дали таквиот став е соопштен јавно, усно или со пример и однесување. Ако ревизорот не е задоволен од вкупното контролно опкружување мала е веројатноста дека контролните постапки во пракса ќе бидат ефективни.

Таму каде се присутни значајни слабости во контролното опкружување, ревизорот нема да може да се потпре на внатрешните контроли, доколку истите се воспоставени и ризикот ќе биде висок. Поради тоа ревизорот ќе направи дополнителни ревизорски постапки.

Управување со ризикот – Учесникот во изборната кампања треба да биде свесен и да се справува со ризиците со кои се соочува во остварување на целите. Природно некои средства, како што е готовина, полесно може да бидат присвоени и постапките за контрола треба да се во согласност со ризиците за секој вид на средства. Потоа учесникот во кампањата треба да воспостави ефективни начини на управување со ризиците.

Контролни активности - вклучуваат голем број на различни политики и постапки воспоставени за справување со ризиците и постигнување на целите на учесникот во изборната кампања:

- **Овластување и одобрување** - Одговорни лица треба да дадат одобрување или да пренесат овластување за сит одлуки за извршување / документи или трансакции. Треба да бидат определени и ограничувања на овие овластувања.
- **Поделба на должностите** - За намалување на ризикот од грешка, загуба или погрешно постапување и ризикот од неоткривање, потребно е финансиските и оперативните елементи на секоја операција да се верификувани, по можност и од две меѓусебно независни лица, при што функциите на иницирање и верифицирање на секоја операција, секогаш треба да бидат раздвоени за да се обезбеди дека постојат ефективни проверки и рамнотежа,
- **Контроли во пристап до ресурсите** - За обезбедување на контрола на пристапот и заштита и правилна употреба на материјалните, финансиските и информационите ресурси кај учесникот во изборната кампања треба да се назначат лица одговорни за пристап,
- **Надзор** - Врз основа на претходно воспоставени процедури одговорното лице на учесникот во изборната кампања треба да воспостави мерки за надзор на операциите, вклучувајќи по можност и ex-ante и ex-post контроли, со цел трансакциите да се извршуваат на ефективен начин,
- **Усогласувања/решавање на отстапувањата** – Потребно е да се воспостави практика на редовно следење и усогласување на евиденциите со соодветните документи и

- **Контроли во информатичката технологија** – Учесникот во изборната кампања треба да воспостави контроли на информатичката технологија (општи и апликативни).

Информации и комуникации – Системот на информации и комуникации ги опкружува сите активности. Тоа овозможува да се соберат и споделат информациите за извршување, управување и контрола на операциите.

Мониторинг - Следењето на системот на внатрешна контрола е потребен за да обезбеди разумно уверување дека внатрешната контрола одговара на изменетите цели, опкружувањето, ресурсите и ризиците со оглед на фактот што внатрешната контрола е динамичен процес што постојано треба да се прилагодува на ризиците и промените со коишто се соочува учесникот во изборната кампања. Откако недостатоците во внатрешната контрола се идентификувани, потребно е да се преземат чекори за да се минимизира ризикот.

Контроли во однос на финансирањето и финансиските извештаи на изборната кампања

За ревизорот од особено значење е да се испитаат внатрешните контроли кај учесникот во изборната кампања кои се однесуваат на финансирањето на изборите (приходи и расходи за изборната кампања) како и за изготвување и доставување на финансиски извештаи за сметката на изборната кампања.

Контроли на приходите за финансирање на изборната кампања

Од учесникот во изборната кампања се очекува да воспостави ефикасни внатрешни контроли кои треба да обезбедат усогласеност на приходите за финансирање на изборната кампања со одредбите во Изборниот законик и тоа во однос на:

- **извори и висина на средствата за финансирање на изборната кампања** – контроли со кои ќе се осигура дека изборите се финансираат единствено од легитимни извори и во рамки на пропишаните лимити за износи на средствата (за физички и правни лица), без оглед дали станува збор за средства во вид на пари, ствари и услуги;
- постапување со **донации кои не се сметаат за легитимни** во однос на изворите на финансирање, како и доколку се повисоки од пропишаните – контроли со кои ќе се осигура дека износот на донацијата над лимитираниот (во случај на поголем износ на донација) или целиот износ на донацијата (во случај кога не може да се утврди потеклото на донацијата) ќе се префрли во Буџетот на Република Македонија во законски утврдениот рок;
- постапување со **донации кои претставуваат бесплатно добиени услуги или за услугите плаќа трето лице или стоките и услугите се стекнати по цени пониски од пазарните** – контроли со кои ќе се осигура дека ваквите случаи се соодветно евидентирани како донации по пазарни цени (во случај на бесплатно добиени услуги или за услуги за кои плаќа трето лице) или како разлика помеѓу пазарната и фактурираната вредност (во случај кога стоките и услугите се стекнати по цени пониски од пазарните), за што е добиено соодветно известување и фактура од продавачот на стоката, односно давателот на услугата. Доколку услугите се добиваат од јавни претпријатија, контролите треба да осигураат дека истите се набавени под еднакви цени кон сите учесници на кампањата согласно официјални ценовници;

- **евидентирање на донациите во регистар на донации** – контроли кои ќе осигураат дека донациите се евидентираат во регистар на донации на пропишан начин и образец и дека се опфатени сите донации за кои е пропишана обврска за евидентирање.

Контроли на расходите за финансирање на изборната кампања

Во однос на расходите за финансирање на изборната кампања учесникот во изборната кампања треба да воспостави внатрешни контроли кои обезбедуваат усогласеност со одредбите во Изборниот законик кои се однесуваат на:

- **Максимален износ на расходи кои учесникот во изборната кампања може да ги потроши** – контроли кои треба да осигураат дека настанатите обврски за изборната кампања и вкупни расходи за нивно подмирување не ги надминуваат максимално утврдените согласно Изборниот законик;

- **Расходи за политичко рекламирање** – контроли кои треба да осигураат дека расходите за политичко рекламирање се направени под услови и ограничувања регулирани во Изборниот законик. Притоа, од суштинска важност е да се врши усогласување на фактурите со извештаите од радиодифузерите за искористениот рекламен простор, како и ценовниците за платено политичко рекламирање, а евентуално дадените попусти и пониски цени на услугите за политичко рекламирање од утврдените во ценовникот да се евидентираат како донации.

Контроли во однос на финансиските извештаи

Во однос на обврските за изготвување на финансиски извештаи за приходите и расходите на сметката на изборната кампања и нивно доставување регулирани во Изборниот законик, од учесникот во изборната кампања се очекува да воспостави внатрешни контроли кои се однесуваат на:

- **Следење на законски утврдените рокови** за изготвување на финансиските извештаи за приходите и расходите на сметката на изборната кампања и тоа:
  - Од денот на нејзино отворање до крајот на десеттиот ден од изборната кампања;
  - Еден ден по завршување на изборна кампања за втората половина од изборната кампања;
  - Веднаш а најдоцна во рок од 30 дена од денот на завршување на изборната кампања (вкупен финансиски извештај);
- Финансиските извештаи се изготвени **на пропишани обрасци**;
- Финансиските извештаи се доставуваат **до релевантните институции и органи**;
- Финансиските извештаи се јавно достапни со **објавување на соодветните веб страници**;
- Финансиските извештаи се **точни, веродостојни и не содржат неправилности**.

Снимање на системот на внатрешни контроли (ССВК)

Запознавањето на внатрешниот контролен систем на учесникот во изборната кампања претставува основа за оценка на квалитетот и сигурноста на внатрешните контроли. Запознавањето треба да биде правилно документирано. Доколку наведениот систем е воспоставен, и доколку ревизорот донесе одлука да врши негова проверка, за документирање на системот за внатрешни контроли ревизорот може да користи три методи (детално разработени во Прирачникот за ревизија на регуларност) и тоа:

1. Наративен опис/белешка;

2. Изработка на flowchart/ шематски приказ (дијаграм);
3. Контролни листи/прашалници.

2.8. Ревизорски пристап

Ревизорскиот пристап е комбинација од различни видови ревизорски тестови кои се користат за добивање на потребните докази за постигнување на целите на ревизијата.

При планирање на ревизијата на политичката партија, коалицијата или на носителот на независна листа од група избирачи, кои ја организираат изборната кампања, ревизорот треба да го одбере најефективниот начин на ревизорски пристап.

Изборот на ревизорскиот пристап во ревизијата на финансискиот извештај за изборната кампања се темели на информациите за работењето на политичката партија, коалицијата или на носителот на независна листа од група избирачи кои ја организираат изборната кампања, предмет на ревизија како и на стручното расудување на ревизорот, врз основа на сите релевантни факти.

Ревизорскиот пристап одговара на прашањето како да се остварат поставените ревизорски цели. Одбраниот ревизорски пристап треба да е одраз на познавањето на политичката партија, коалицијата или на носителот на независна листа од група избирачи и да се земе во предвид оценката на материјалноста на планирањето и да се одговори на специфичните фактори на ризик идентификувани за време на оценката на ризиците.

При ревизијата на финансискиот извештај за изборната кампања може да се применат два вида на ревизорски пристап, системски базиран пристап и пристап на директни тестирања.

Системски базиран пристап

Системски базиран пристап е пристап при чија примена ревизорот се потпира на системот на внатрешни контроли на политичката партија, коалицијата или на групата избирачи кои ја организираат изборната кампања, која е предмет на ревизија.

Имајќи во предвид дека за законитоста на спроведувањето на изборната кампања е одговорен учесникот во изборната кампања односно овластеното лице од политичка партија, коалиција или од групата избирачи кои ја организираат изборната кампања, пожелно е истото да воспостави контролни постапки. Доколку ревизорот утврди дека учесникот во изборната кампања има воспоставено внатрешен контролен систем и доколку утврди дека тој ефективно дејствува, тогаш ревизорот ќе го примени системски базираниот пристап, а деталните постапки соодветно да ги намали.

Системски базираниот пристап ги покрива следните фази:

- *идентификација и детално вреднување на релевантните клучни контроли и процена на степенот до кој ревизорот може да се потпре на овие контроли под претпоставка дека тие се воспоставени да дејствуваат ефективно,*
- *вршење тестови на контрола на идентификувани клучни контроли за да се утврди дали тие функционираат ефективно низ целиот период на испитувањето,*
- *вреднување на резултатите од тестовите на контрола и извлекување заклучоци за внатрешниот контролен систем од што може да произлезат извесни промени во пристапот на ревизијата и*
- *извршување минимален број директни постапки на бројни трансакции, салда на сметки итн. за да се одреди дали, без оглед на системот на контроли, финансискиот извештај е точен, комплетен, а трансакциите се законски и правилни.*

Системски базиран пристап му овозможува на ревизорот да воспостави директна врска помеѓу поединечните грешки и слабости во контролниот систем и на тој начин да се фокусира на овие слабости, како и можност/упатување да спроведе независни постапки за високо ризични области.

Директен пристап на тестирање

Кога ревизорот ќе утврди дека внатрешните контроли се премногу слаби за да се потпре на нив, се користи директниот пристап на тестирање. Целите на ревизијата може да бидат постигнати и без извршување тестови на контрола. Обемот на неопходните директни тестови е поголем отколку при системски базираниот пристап.

Целта на деталните тестови е ризикот на детекција да се намали на минимум, со цел да се намали ревизорскиот ризик на прифатливо ниво. Имајќи во предвид дека со ревизијата потребно е да се постигне бараното ниво на уверување, ревизорот треба да ги користи оние видови детални тестови кои се најефективни во поглед на ревизорското уверување и најефикасни во поглед на потрошеното време.

Фактори при решавање кој пристап да се примени

За да се постигнат целите на ревизијата, ревизорите треба да соберат доволно релевантни и веродостојни ревизорски докази. Имајќи ги во предвид предностите и недостатоците на двата вида пристапи, ревизорите обично применуваат професионално расудување за да донесат одлука за пристапот кој ќе го применат во ревизијата, имајќи ги во предвид следните фактори:

- ревизорски ресурси - особено ако истите се ограничени и
- слаби или невоспоставени внатрешните контроли - директниот пристап на тестирање ќе се прифати, независно од трошоците.

Имајќи во предвид дека финансискиот извештај за учесниците во изборната кампања најчесто се однесува за сметка на коалиција, која де факто значи здружување на две или повеќе регистрирани политички партии за заедничко настапување само за време на одржување на избори, како и краткиот временски карактер на сметката на учесниците во изборната кампања, ограничените ресурси за воспоставување на систем на внатрешни контроли, при ревизиите на изборната кампања ревизорот најчесто донесува одлука за примена на директен пристап на тестирање.

2.9. План за ревизија

Изготвување на план и програма за ревизија е завршна/финална активност од фазата на планирањето. Планот на ревизијата ги сумира во еден документ сите до тогаш направени истражувања, проценки, тестирањата и другите постапки.

Треба да се изготви навремено и да ги содржи потребните информации за:

- учесникот во изборната кампања предмет на ревизија,
- проценка на ризикот и материјалноста,
- првична оценка на системот на внатрешните контроли,
- ревизорските цели и опфатот на ревизијата,
- ревизорски пристап,
- временски распоред на ревизијата,
- планирани и искористени ресурси и
- организација на ревизијата.

Се изготвува континуирано (започнувајќи од фазата на запознавање со учесникот во изборната кампања) на образец - План за ревизија, даден во прилог на овој прирачник. Заедно со пропратната /дополнителната документација, овозможува анализа на главните ревизорски области и е основа за редовен мониторинг, од страна на раководството на ревизијата и им помага на членовите на ревизорскиот тим да разберат што се очекува од нив. Ревизорскиот план треба да биде одобрен од страна на лице надлежно за овој вид контрола на ревизијата (ПГДР/РР).

На крај на ревизијата истото/надлежно лице проверува дали истата е спроведена во согласност со планот и програмите како би се уверил дека е извршена во согласност со стандардите, методологијата и конечно дали се исполнети целите на ревизијата.

Ревизорскиот план се темели на сознанијата и претпоставките обезбедени во одреден временски период, заради што во текот на ревизијата може да се јави потреба од корекции. Заради нови информации, неочекувани надворешни влијанија или измени во планираните ресурси за вршење на ревизијата.

Доколку е потребна релативно мала корекција, ревизорот може да ги направи измените без официјално одобрување (но секако со известување). Во спротивно, при позначителни измени (воведување на нови програми на ревизија или повторно разгледување на ресурсите) потребно е вклучување и одобрување од лицето кое првично го одобрува планот. Оваа активност треба да се документира и да се приклучи на постојната документација од планирањето.

При планирањето ревизорот треба да го има во предвид ISSAI 200 т.109, кој упатува на обврската за известување за можна измама или злоупотреба на надлежните органи. Истото е регулирано и со Законот за државната ревизија.

2.10. Ревизорска програма

Ревизорската програма е листа на сите ревизорски процедури потребни за да се постигнат целите на ревизијата и се состои од детален опис на сите процедури во одделни области, како што се приходи и расходи за изборната кампања. Содржи избран ревизорски пристап или предвидено потпирање на внатрешните контроли и спроведувањето на постапки за прибирање на докази. Во прилог на овој прирачник се дадени обрасци за ревизорски програми по области.

Обемот на ревизорската програма зависи од многу различни фактори. Треба да се разработи така да се остварат нејзините основни функции а тоа се:

- соодветни инструкции на ревизорите за работа;
- основа за координација, мониторинг, обезбедување на квалитет и контрола на ревизијата и
- документирање на извршената работа.

Ревизорската програма како и планот за ревизија на која основа се развива, не се статични документи. Неопходно е да се прилагодува на променливите околности и факторите кои влијаат или неочекувани резултати од примена на некои планирани постапки за ревизија. Сепак, секоја промена или дополние на програмата за ревизија треба да биде документирана и објаснета. Исто така, раководителот на тимот треба да провери дали во програмата одредени активности се преклопуваат или повторуваат.

Ревизорската програма е инструмент со кој ревизорите и нивните претпоставени по хиерархиска линија ја надгледуваат ефективността на активностите од ревизијата. Изготвувањето на ревизорската програма е последен чекор во фазата на планирање на ревизијата. Таа во повеќе детали ја дефинира природата, временскиот период и опфатот на планираните ревизорски тестирања што се потребни за спроведување на планот за ревизија.

Ревизорската програма покрај ревизорските постапки содржи и податоци и тоа: период за кој се однесуваат финансиските извештаи; учесникот во изборната кампања предмет на ревизија; секција од финансиските извештаи која е предмет на ревизија; датум на почеток и завршеток на ревизијата; број на планирани денови за ревизија; цели и задачи на ревизорските постапки; врска со работните белешки; исклучоци (во однос на постапките од ревизорската програма), ревизорски постапки; потпис на ревизорите; датум на извршување на ревизорската постапка и датум на извршената контрола на квалитет и потпис.

3. ИЗВРШУВАЊЕ НА РЕВИЗИЈАТА

3.1. Усогласување на податоците од деловните книги со финансискиот извештај, изработка на рекласифициран финансиски извештај и водечки табели

Учесникот во изборната кампања е должен да изготви и поднесе вкупен финансиски извештај за изборната кампања, кој ќе биде предмет на државна ревизија, во рокови утврдени согласно Изборниот законик .

Формата на вкупниот финансиски извештај за изборната кампања, како и на останатите финансиски извештаи утврдени во наведениот закон се дефинирани со Правилникот за образецот за финансиските извештаи за приходите и расходите за изборната кампања.

Од учесникот во изборната кампања се очекува да воспостави и води евиденција (деловни/трговски книги) за приходите и расходите за изборната кампања, на начин кој ќе овозможи навремено, точно и целосно изготвување на финансиските извештаи, на образец пропишан со законската регулатива.

Извршувањето на ревизорските активности подразбира и обезбедувањето на потребните информации и податоци за начинот на водењето на евиденцијата (трговските/деловните книги) и начинот на признавањето на приходите и расходите од страна на учесникот во изборната кампања.

Обезбедувањето на финансиските извештаи на изборната кампања треба да биде пропратен и со соодветна копија од евиденцијата на приходите и расходите (Заклучен лист или бруто биланс и главната книга). По обезбедувањето на евиденцијата (деловни/трговски книги) раководителот на ревизорската екипа или од него овластен ревизор пристапува кон внесување на податоците во апликациите (ексел модели).

Раководителот на ревизорската екипа или од него овластен ревизор има обврска:

- да ги внесе податоците во наведените апликации,
- да изврши проверка на точноста на внесените податоци,
- да изврши усогласување на податоци внесени во соодветната апликација со податоците во евиденцијата (деловните/трговските книги) и соодветниот финансиски извештај,
- да изработи рекласифициран финансиски извештај,
- да изврши основни логички контроли на усогласеност на податоците внесени во апликациите и
- да изработи водечки табели.

3.2. Ревизорски доказ

Согласно MCP 500/ISSAI 1500 т.2, ISSAI 100 т.49, ISSAI 200 т.126 ISSAI 400 дел Ревизорски докази, е уредено дека ревизорот треба да прибави доволни и соодветни ревизорски докази за да биде во состојба да извлече разумни заклучоци на коишто ќе го заснова ревизорското мислење.

Во текот на извршувањето на ревизијата, ревизорот ги дефинира потребите за обезбедување на различни видови ревизорски докази кои може да бидат групирани според нивната природа (обезбедени од ревизорот, од трета страна или од ревидираниот субјект) или изворот на обезбедување (документарен, визуелен или

устен). Но за да му послужи одреден доказ на ревизорот истиот треба да биде доволен, релевантен и сигурен.

Одредувањето на ревизорскиот доказ како доволен, соодветен и веродостоен зависи од расудувањето на ревизорот кое од своја страна е условено од фактори како што се:

- квалитетот на собраните докази;
- колку прифатливи и соодветни се веќе собраните докази;
- дали квалитетот на собраните докази задоволува;
- чувствителноста на утврдената состојба;
- ризикот за несоодветно известување;
- колкава е веројатноста согледувањето на ревизорот да биде погрешно;
- какви се последиците од несоодветно известување;
- колкави се трошоците за добивање на доказите, итн.

Како резултат на тоа ревизорот треба да ги базира своите заклучоци за ревизорскиот доказ на начин кој овозможува издржано ревизорско мислење.

При вршење ревизија ревизорот може да обезбеди доказ од многубројни извори и на повеќе начини како поткрепа на извршените тестови на контрола и деталните постапки.

Главните методи со чија помош може да се добие ревизорски доказ може да бидат категоризирани во следните постапки:

- инспекција, (инспекција на евиденции или документи и инспекција на материјални средства)
- набљудување,
- распрашување,
- повторно пресметување,
- повторно извршување,
- конфирмирање и
- аналитички постапки.

Кога се одредува нивото на сигурност на различните видови ревизорски докази, треба да се има предвид дека документираните ревизорски доказ е најверодостоен, а усниот ревизорски доказ се смета како најмалку веродостоен. Секогаш кога е изводливо, ревизорот треба да настојува да добие документирано потврдување на усниот доказ. Визуелниот ревизорски доказ е многу веродостоен во случај кога има потреба за потврдување во однос на постоење добра (стоки) и е помалку веродостоен во случај кога има потреба да се одреди изворот на сопственост или неговата вредност.

3.3. Ревизорски постапки

Ревизорските докази се обезбедуваат со ревизорски постапки, кои можат да бидат:

- тестови на контрола (тестови на усогласеност)
- детални/директни постапки (суштински тестови).

Опфатот на тестирањата на усогласеност и деталните тестирања за една ревизорска област или секција се одредува врз основа на проценетите ризици и професионалното расудување и одлучување на ревизорот.

За ревизорот од особено значење е да се тестираат внатрешните контроли кај учесникот во изборната кампања кои се однесуваат на финансирањето на изборите (приходи и расходи за изборната кампања) како и за изготвување и доставување на финансиски извештаи за сметката на изборната кампања (види повеќе во точка 2.7 на овој Прирачник).

Оценката на веродостојноста и целостта на функционирањето на внатрешните контроли на учесникот во изборната кампања се дава со цел за:

- утврдување дали внатрешните контроли функционираат правилно и
- одредување на видот и периодот во кој ќе се извршат постапките што треба да се применат во фазата на испитување на правилноста и законитоста на податоците искажани во финансиските извештаи.

Степенот на воспоставување и функционирање на внатрешните контроли директно влијае врз обемот и видот на постапките на утврдување на законитоста и правилноста кои се вршат во фазата на извршување на ревизијата на финансискиот извештај за изборната кампања. Воспоставен и ефикасен систем на внатрешни контроли овозможува обемот на постапките на утврдување на исправност и законитост да се одреди на пониска граница од предложениот обем на проверка и обратно.

3.4. Потврдување/корегирање на ревизорскиот пристап

Ревизорскиот пристап е комбинација на различни видови ревизорски тестови кои се користат за добивање докази за постигнување на целите на ревизијата, односно проверувањето на преземените мерки по дадените препораки.

Процената на ризикот ги идентификува посебните ризици неизбежни во секоја сметководствена област и го одредува ревизорскиот пристап. Одредувањето на пристапот во основа се заснова врз довербата која може да се има во контролите во рамките на субјектот.

Потребно е да се нагласи дека процената на ризикот е прашање на одлука и расудување на ревизорот. Во текот на извршување на ревизијата, ревизорот потребно е да го прегледа заклучокот за процената на ризикот со цел да го потврди или коригира ревизорскиот пристап утврден во планот за ревизија.

3.5. Метода на примерок во ревизијата

За обезбедување на ревизорските докази треба да се избере една или повеќе различни методи, при тоа врз основа на ревизорското искуство се врши комбинација на техниките со кои ќе се обезбеди потребното уверување.

Една од расположливите техники за обезбедување потребни докази е изборот на примерок за тестирање и за нејзината примена во ревизијата дадени се информации и насоки за постапување во Прирачникот за регуларност – фаза на извршување.

3.6. Директни (детални) постапки/суштински тестови

Директните (детални) постапки/суштинските тестови претставуваат еден од видовите на ревизорски тестови, кои заедно со тестовите на контроли (усогласеност) и аналитичките постапки претставуваат основни алатки на ревизорот за обезбедување на разумно уверување дека приходите и расходите за изборната кампања се прикажани вистинито и објективно во финансиските извештаи.

Примарна цел на директните (детални) постапки при тестирање на приходите и расходите за изборната кампања е да се тестира соодветноста на системот што го користи учесникот во изборната кампања предмет на ревизија за евидентирање, вреднување, класифицирање и резимирање на приходите и расходите во рамките на известувачкиот период, односно од денот на отварањето на трансакционата сметка за изборната кампања до завршувањето на трансакциите на таа сметка.

Директните (детални) постапки од страна на ревизорот се спроведуваат со помош на соодветно изработени ревизорски програми. Во овој Прирачник се содржани ревизорски програми кои се карактеристични за приходите и расходите за изборната

кампања, како што се приходите од донации, односно расходите за реклама и пропаганда. За останатите видови на приходи (на пр. приходи од членарини) или расходи (на пр. потрошени материјали) може да се користат доколку е соодветно ревизорските програми утврдени со методолошките акти на ДЗР како што се Прирачникот за ревизија на регуларност на политичките партии, односно Прирачникот за ревизија на регуларност, итн. При употребата на ревизорските програми ревизорот има слобода во зависност од потребите да изврши одредени прилагодувања на самите програми.

Цел на директните постапки е обезбедување ревизорски доказ за обелоденување значајни грешки во финансиските извештаи. За таа цел е неопходно доказот да биде правилно документиран заради полесно извлекување логични заклучоци како основа за изразување ревизорско мислење. Кога ревизорот ќе ги обелодени резултатите од директните тестови, неговите барања за ревизорскиот доказ се тој да е значаен/од суштинска природа, веродостоен, квантитативно доволен и квалитативно соодветен.

Финансиските извештаи во кои се прикажуваат приходите и расходите за изборната кампања се пропишани со Изборниот законик и тие се следните:

- Финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборна кампања од денот на нејзиното отворање до крајот на десеттиот ден од изборната кампања. Истиот се поднесува единаесеттиот ден од денот на изборната кампања.
- Финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборната кампања за вториот круг на гласање. Овој извештај учесникот е должен да го поднесе еден ден пред одржувањето на вториот круг на гласање .
- Финансиски извештај со спецификација на трошоците за приходите и расходите на сметката за изборна кампања за втората половина од изборната кампања. Овој извештај учесникот е должен да го поднесе еден ден по завршување на изборната кампања.
- Вкупен финансиски извештај за изборната кампања, кој учесникот го поднесува веднаш, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на затворање на трансакциска сметка за изборна кампања.

3.7. Аналитички постапки во фаза на извршување

Аналитичките постапки вклучуваат различни техники со кои се овозможува да се испитаат врските/односите помеѓу информациите од финансиска и нефинансиска природа и да се тестира нивната разумност. Податоците може да бидат обезбедени од интерни или од екстерни извори. Во поширока смисла, аналитичките постапки опфаќаат разгледување податоци во финансиските извештаи за да се види дали се тие конзистентни едни со други, како и во однос на ревизорското познавање на субјектот кој е предмет на ревизија и неговите активности.

Ревизорот може да примени аналитички постапки таму каде што претпоставува дека има поврзаност помеѓу ставките во финансиските извештаи и помеѓу ставките во финансиските извештаи и нефинансиските податоци.

Примената на аналитичките постапки во фазата на извршување на ревизијата на финансиските извештаи на изборната кампања може да се однесува на проверка на промените и споредување на износите на приходите и расходите прикажани во

финансиските извештаи кои се однесуваат на првите десет дена од почетокот на изборната кампања, за вториот круг на гласање, за вториот дел од изборната кампања и вкупниот финансиски извештај за изборната кампања.

Исто така, аналитичките постапки може да вклучат поопсежни анализи на финансиските извештаи и нивно споредување со нефинансиски податоци. Овие постапки може да вклучат проучување на односот помеѓу финансиските и нефинансиските информации, кои можат да го потврдат разбирањето на ревизорот за финансиските информации содржани во финансиските извештаи или пак да го насочат неговото внимание кон невообичаените или неочекувани финансиски податоци (на пр. споредување на искажаните расходи за реклама и пропаганда со извештаите за рекламниот простор искористен од учесниците во изборната кампања, доставени од Радиодифузерите и печатените медиуми).

Кога со независните аналитички постапки ќе се откријат значајни разлики и отстапувања помеѓу износите прикажани во финансиските извештаи на учесникот во изборната кампања или со нивното споредување со нефинансиските податоци, неопходно е ревизорот да ги испита овие разлики и да даде соодветни објаснувања. Најпрво треба да се бараат објаснувања од учесникот во изборната кампања кој е предмет на ревизија.

Ако разликата не може да биде соодветно објаснета и поткрепена/потврдена на задоволителен начин, обично ревизорот ќе треба да изврши детални тестирања на трансакциите за да стекне неопходно уверување за разликата. Ваков случај на недоволно објаснета разлика може да индицира дека има значајна грешка во трансакциите.

3.8. Комуникација во текот на ревизијата

Имено во извршувањето на ревизорските активности комуникацијата се воспоставува на повеќе нивоа и тоа:

Комуникацијата со учесникот на изборната кампања во врска со вршењето на ревизијата ја опфаќа пред се комуникацијата со овластеното лице од политичката партија, коалиција или група избирачи кои ја организираат изборната кампања, но спрема потребите може да ги опфати и лицата кои се задолжени односно ги водат деловните книги.

Комуникацијата со Државната изборна комисија и Државната комисија за спречување на корупцијата, покрај тоа што се врши во рамките на важечкиот Меморандум за размена на податоци и информации со кои располагаат ДИК и ДКСК за потребата од евиденцијата на финансиските извештаи и покренување определени мерки согласно ИЗ, ако потребите на ревизијата тоа го бараат, подразбира и прибирање на други информации од ДИК и ДКСК како и од Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Исто така, доколку во ревизијата се оцени дека определени прашања се релевантни за постапување на ДКСК, ДИК или Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во врска со нивните надлежности во изборната кампања, истите ќе бидат проследени до овие институции.

Доколку при ревизијата се утврдат неправилности во финансискиот извештај на учесникот во изборната кампања спротивни на одредбите на овој законик за кои се пропишани прекршочни санкции се поднесува барање за поведување на прекршочна постапка, односно во случај на основано сомневање за сторено кривично дело се

поднесува пријава до надлежниот јавен обвинител во рок од 30 дена од денот на утврдувањето на неправилностите.

3.9. Користење на работата на стручни лица и експерти

Во текот на ревизијата на финансискиот извештај за изборната кампања може да се ангажираат експерти и стручни лица (согласно Законот за државната ревизија и Правилникот за начинот на извршување на државната ревизија), кои ќе му помогнат на државниот ревизор да добие компетентни, разумни и релевантни ревизорски докази од поедини области.

Одговорностите на државниот ревизор кога користи работа на експерти се утврдени во ISSAI 1620 (MPC 620).

Извештајот подготвен од стручното лице или експертот, е составен дел на ревизорското досие. Сепак, државниот ревизор има единствена одговорност за изразеното ревизорско мислење и таа одговорност не се намалува со користење на работата на експерт во ревизијата.

3.10. Оценка на резултатите од ревизорските активности

При крајот на ревизијата, севкупната ревизорска работа се оценува со цел да се формираат заклучоци врз основа на прибраните ревизорски докази и да се изрази ревизорското мислење.

Ревизорските докази треба да се оценуваат од аспект на нивната доволност и соодветност (ISSAI 1330:26). Оценката на ревизорските докази е резултат на ревизорско расудување во кое треба да учествува целиот ревизорски тим. Пред изразување на ревизорското мислење потребно е да се разгледаат сите значајни прашања.

Пред да ги донесат заклучоците од ревизијата врз основа на извршените ревизорски постапки и прибавените ревизорски докази, ревизорот треба да оцени дали проценката на ризиците од материјално погрешни прикажувања на ниво на тврдења е соодветна (ISSAI 1330:25).

При формирањето на мислење, ревизорот треба да ги земе во предвид сите релевантни ревизорски докази, без оглед на тоа дали го поткрепуваат или се спротивни на тврдењата во финансиските извештаи (ISSAI 1330:26).

Примена на аналитички постапки во фаза на завршување на ревизијата

Во фазата на завршување на ревизијата на вкупниот финансиски извештај на изборната кампања, ревизорот применува аналитички постапки (детално објаснети во точка 3.7. на овој Прирачник), чии што резултати ќе послужат за поткрепување на заклучоците кои се формирани во текот на ревизијата за поединечните компоненти или елементи на финансиските извештаи. Ова му помага на ревизорот да извлече прифатливи заклучоци на кои ќе го заснова ревизорското мислење (ISSAI 1520.6. A17).

Материјалност во фаза на оценување на резултатите од ревизијата

Целта на ревизијата е да му овозможи на ревизорот да изрази мислење за тоа дали финансискиот извештај за изборната кампања, од сите материјални аспекти, е во согласност со идентификуваната рамка за финансиско известување. Според тоа, врз основа на материјалноста на погрешните прикажувања утврдени во финансискиот

извештај, ревизорот ќе изрази ревизорско мислење за финансискиот извештај за изборната кампања.

Нивото/прагот и основните концепти за утврдување на материјалноста за потребите на Државниот завод за ревизија во процесот на вреднување на ефектите од погрешните прикажувања во финансиските извештаи, детално се уредени со Упатството за утврдување на нивото на материјалност за оцена на наодите во ревизорските извештаи.

При утврдување на материјалноста во однос на усогласеност со релевантната законска регулатива, освен вредноста, може да влијаат и барањата на определена регулатива за нивно обелоденување во ревизорскиот извештај без оглед на нивната вредност (ISSAI 100, 1.0.10).

Повеќе аспекти на утврдување на материјалноста за усогласеност со релевантна законска регулатива, упатства и воспоставени политики, се презентирани во Прирачникот за ревизија на регуларност и во ISSAI 4200.75-85.

Завршен меморандум

Резултатите од ревизорските активности на крајот на ревизијата, ревизорот ги документира на образец - Завршен меморандум, презентираан во овој Прирачник. Целта на Завршниот меморандум е да се формулираат утврдени состојби врз основа на заклучоците утврдени во работните белешки, со препораки за нивно надминување.

Врз основа на состојбите утврдени во Завршниот меморандум, се изготвува извештајот од извршената ревизија во кој се изразува ревизорското мислење.

3.11. Ревизорска документација

Извршувањето на ревизорската активност е проследено со одреден начин на постапување, обезбедување на ревизорски докази, извршување на одредени ревизорски постапки и нивно документирање. Документирањето на ревизорската активност е уредена со Правилникот за вршење на државната ревизија, методолошките акти на Државниот завод за ревизија и MCP 230 и ISSAI 1230.

Имено ревизорската документација која ги задоволува барањата на ревизорските стандарди потребно е да обезбеди:

- докази за донесениот ревизорски заклучок/мислење во врска со постигнувањето на целта на ревизијата и
- докази дека ревизијата е планирана и извршена во согласност со стандардите и применливите правни и регулативни барања.

Покрај претходно наведеното, ревизорската документација служи и за:

- планирање и извршување на ревизијата,
- зачувување на прашањата и документите кои се од постојано значење за идни ревизии,
- спроведување на проверки на контрола на квалитет,
- вршење на екстерни испитувања итн.

Ревизорската документација треба да содржи најмалку:

- информации за планирање на ревизорските активности,
- видот, времетраењето и степенот на спроведените ревизорски постапки,
- резултатите од спроведените ревизорски постапки,
- ревизорски извештај, итн.

Почитувајќи ги ревизорските стандарди и методолошките акти на Државниот завод за ревизија, раководителот на ревизорската екипа има обврска да делегира надлежности кон членовите на ревизорската екипа и да ги надгледува активностите за одложување на ревизорската документација во тековно досие.

Содржина на документите кои е потребно да бидат ажурирани и одложени во тековно досие и начинот на нивното одбележување и поврзување е уредено со посебно пропишан образец кој е составен дел на овој прирачник.

4. ИЗВЕСТУВАЊЕ

Согласно основните принципи на финансиска ревизија и ревизија на усогласеност (ISSAI 200 и 400), составување и презентирање на ревизорскиот извештај претставува завршна фаза во постапката за ревизија на финансискиот извештај на изборната кампања, во која ревизорот подготвува извештај и ги изложува наодите во соодветна форма, лесно разбирлива и ослободена од недвосмисленост, базирана само на информации кои се поткрепени со комплетни и релевантни докази. Тоа се постигнува преку вршење на ревизии со висок квалитет кои резултираат со јасни, веродостојни, независни/објективни, корисни/употребливи и навремени извештаи.

4.1. Форма и содржина на ревизорски извештај за изборната кампања

Нацрт/Конечниот извештај на овластениот ревизор за извршена ревизија на финансискиот извештај на изборната кампања треба да ја има следната содржина:

- Резиме,
- Вовед,
- Цели, заснованост и период на вршење на ревизијата,
- Наоди и препораки,
- Основ за изразување мислење,
- Ревизорско мислење,
- Нагласување на прашања за неизвесност и континуитет, и
- Останати прашања.

Ревизорскиот извештај може да содржи и прилози:

- Табели, графикони, фотографии, анализи и друго;
- Забелешки/коментари/известување на Нацрт извештајот;
- Одговор на забелешки/коментари/известување на Нацрт извештајот на Овластениот државен ревизор.

За изготвување на Нацрт/Конечен извештај за ревизија на регуларност на финансискиот извештај на изборната кампања се користи образец даден во прилог на овој прирачник.

4.2. Одобрување и доставување на ревизорскиот извештај

Согласно утврдената методологија на Државниот завод за ревизија изготвениот нацрт извештај од страна на ревизорскиот тим се прегледува од страна на раководителот на ревизорскиот тим, и се доставува до ПГДР/РР (согласно Упатството за контрола на квалитет на ревизиите).

Заради оцена и утврдување на компактоста и квалитетот на Нацрт извештајот истиот се доставува до Стручното тело.

Нацрт извештајот, со писмо се доставува до учесникот во изборната кампања кој бил предмет на ревизија, со можност за доставување на забелешки во однос на ревизорските наоди, заклучоци и препораки. Забелешките и соодветните образложенија од учесникот во изборната кампања се анализираат од страна на ревизорскиот тим и Стручното тело.

Забелешките и одговорот на забелешките се составен дел на Конечниот извештај.

Конечниот извештај се доставува со писмо до учесникот во изборната кампања кој бил предмет на ревизија, до овластениот претставник на политичката партија, коалиција или група избирачи од кои тој е овластен, извршната власт (Министерството за правда), и законодавната власт (Собранието на Република Македонија).

Со Конечниот извештај се доставува образец Известување за преземени мерки по препораките на овластениот државен ревизор содржани во конечниот ревизорски извештај – ИЗПМ согласно Прирачникот за следење на препораките. Пополнетиот и доставен ИЗПМ Образец од страна на ревидираниот учесник во изборната кампања претставува основа за анализа на преземените мерки по дадените препораки, односно дали се преземени мерки по дадените препораки и на кој начин се имплементирани поодделните препораки.

Доколку со ревизијата се утврдат неправилности во финансискиот извештај на учесникот во изборната кампања, кои се спротивни на одредбите на Изборниот законик, Државниот завод за ревизија треба да поднесе барање за поведување на прекршочна постапка или пријава до надлежниот јавен обвинител во законски утврден рок (член 85 од Изборниот законик).

Ревизорските извештаи од извршената ревизија на финансиските извештаи на учесниците во изборната кампања Државниот завод за ревизија ги објавува на својата веб страница, согласно законските обврски.

5. КОНТРОЛА И ОСИГУРУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТ НА РЕВИЗИИТЕ

Контролата и осигурувањето на квалитетот на ревизиите на регуларност на финансиските извештаи на изборните кампањи се спроведува согласно упатствата за контрола и осигурување на квалитет на ревизиите на ДЗР.

6. ПРИЛОЗИ

- Планирање:

- 01_Т_П_Содржина на тековно досие_ИК
- 02_Т_П_Писмо за најава за почеток на ревизија_ИК
- 03_Т_П_Запознавање со субјектот_ИК
- 04_Т_П_Првичен состанок_ИК
- 05_Т_П_Ревизорски план_ИК
- 06_Т_П_Инхерентен ризик на ФИ_ИК
- 06_Т_П_1-Инхерентен ризик на ниво на група_ИК
- 07_Т_П_Контролен ризик на ФИ_ИК
- 07_Т_П_1-Контролен ризик на ниво на група_ИК
- 08_П_П_Работна белешка_ИК
- 09_Т_П_Прашалник за КК во фазата на планирање на ревизијата_ИК

- Извршување:

- 01_Т_И_Работна белешка_ИК
- 01_Т_И_1_Работна белешка (ексел)_ИК
- 02_Т_И_Избор на примерок со ИДЕА софтвер (принт скрин)_ИК
- 03_Т_И_Избор на примерок со нестатистички метод_ИК
- 04_Т_И_Парични средства и парични еквиваленти_ИК
- 05_Т_И_Програма_Расходи_ИК
- 06_Т_И_Програма-платено политичко рекламирање_ИК
- 07_Т_И_Програма-Расходи за пропаганда и реклама_ИК
- 08_Т_И_Програма- Приходи_ИК
- 09_Т_И_Завршен Меморандум_ИК
- 10_Т_И_Работна белешка - записник за одржан работен состанок_ИК
- 11_Т_И_Прашалник за контрола на квалитет во фазата на извршување на ревизијата_ИК

- Известување:

- 01_Т_ИЗ_ФИ_НИ_КИ_ИК
- 02_Т_ИЗ_Писмо до раководството_ИК
- 03_Т_ИЗ_Одговор на забелешки_ИК
- 04_Т_ИЗ_Писма за достава_НИ_ИК
- 05_Т_ИЗ_ИЗПМ_ИК
- 06_Т_ИЗ_Писма за достава_КИ_ИК
- 07_Т_ИЗ_Прашалник за контрола на квалитет во фазата на известување_ИК
- 08_Т_ИЗ_Преглед на резултатите - тековна ревизија_ИК

Прирачникот за ревизија на регуларност на финансискиот извештај за изборната кампања е заеднички труд на работна група во состав:

- м-р Александар Попоски, генерален секретар
- Јадранка Бошкоска, советник на главниот државен ревизор
- м-р Цвета Ристовска, помошник на главниот државен ревизор
- м-р Лилјана Стојановска, помошник на главниот државен ревизор
- м-р Максим Ацевски, помошник на главниот државен ревизор
- Тања Јаневска, помошник на главниот државен ревизор
- Биљана Тановска, раководител на ревизија
- Сашо Јаковчевски, помошник на раководителот на ревизијата

Прирачникот е прегледан и одобрен од:

- м-р Тања Таневска, главен државен ревизор и
- Насер Адеми, заменик на главниот државен ревизор